

Protocol archeologische toevalsvondsten – Fietspaden Beek-Stein

Datum 12-02-2026

Opgesteld door L.M. van Luling, N. Sommers

Contactgegevens Kragten:

Dhr. F. Kortlang Mevr. L. van Luling archeologie@kragten.nl Tel.: 088 3366 333

Beschrijving project

De gemeente Stein is voornemens een doorfietsroute aan te leggen richting Beek. Het plangebied betreft het wegtracé vanaf de Standhouderlaan in Stein tot aan de Sanderboutlaan in Elsloo, met een totale lengte van circa 3 km. Dit tracé loopt langs de oostelijke rand van de gemeente Stein en ligt tussen het Business Park Stein en industriecomplex Chemelot. In totaal heeft het tracé een lengte van ca. 3 km. Een deel van de route beschikt al over fietspaden; andere delen bestaan uit bermstroken. Langs beide zijden van de weg zijn op diverse locaties greppels aanwezig.

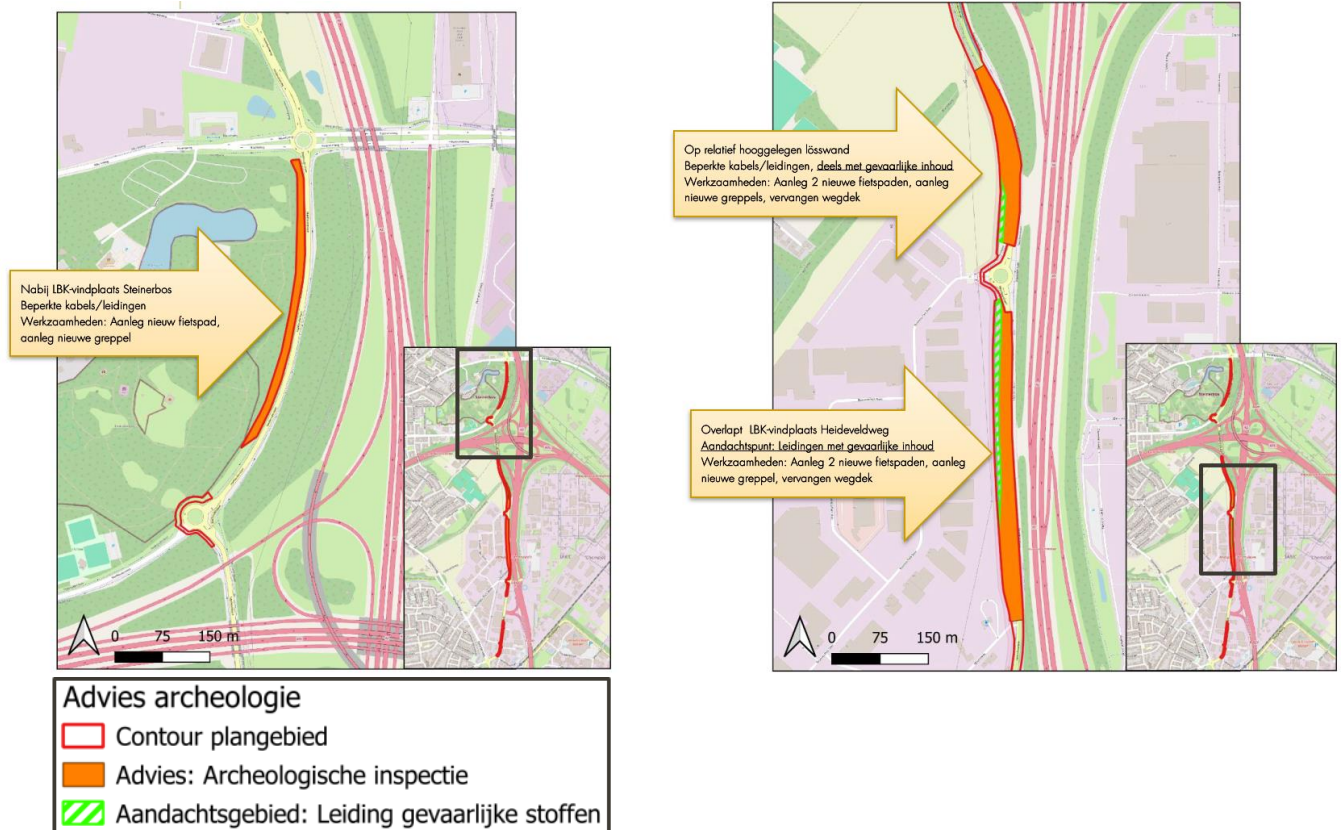
De werkzaamheden omvatten de aanleg van een nieuw fietspad, gedeeltelijke vervanging van bestaande fietspaden en wegdek, en de aanleg van nieuwe greppels.

In april 2025 is door Kragten een archeologisch adviesdocument opgesteld, waarin de risico's op het gebied van archeologie bij deze werkzaamheden in kaart zijn gebracht. Op basis van de landschappelijke, archeologische en historische informatie over dit plangebied is geconcludeerd dat het plangebied is gelegen in een archeologisch waardevol gebied, gerelateerd aan de bekende Vroegneolithische nederzettingen van het Lineair Bandkeramiek (5250-4950 v. Chr) in de omgeving.

Het merendeel van de voorgenomen werkzaamheden zal plaatsvinden op locaties waar al verharde wegen/fietspaden of bestaande greppels aanwezig zijn. Om bovenstaande redenen is het risico op het verstoren van intacte archeologische vindplaatsen binnen deze zone klein. Hierdoor is de kans op het aantreffen van intacte archeologische vindplaatsen over het algemeen klein. Wel zijn er zones waar nog (deels) intacte sporen of vondstmateriaal aanwezig kunnen zijn. Het is daarom belangrijk om alert te zijn op de mogelijke aanwezigheid van (restanten) van archeologische sporen en vondsten, met name in verband met de bekende Vroegneolithische LBK-vindplaatsen in dit gebied.

Voor dit doel is dit archeologisch vondstenprotocol opgesteld. Hierin staat beschreven hoe mogelijke archeologische sporen en vondsten herkend kunnen worden, welke handelingen direct moeten worden verricht en welke partijen geïnformeerd dienen te worden. Op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet (2016) dienen toevalsvondsten direct gemeld te worden aan de gemeente Stein. Vervolgens wordt beoordeeld of aanvullende maatregelen nodig zijn.

Binnen de zones waar nog kans bestaat op het aantreffen van archeologische resten dienen de ontgravingen archeologisch te worden geïnspecteerd. Zie de figuur op de volgende bladzijde.

Dit document bestaat uit drie delen: Het protocol toevallsvondsten, een overzicht van archeologische sporen en vondsten die kunnen worden aangetroffen en een toelichting bij de uitvoering van archeologische inspecties.

- Het protocol toevallsvondsten voorziet in het herkennen van toevallsvondsten, de uit te voeren handelingen en te benaderen betrokken partijen bij het aantreffen van specifieke vondsten en sporen.
- In het overzicht worden middels foto's en beschrijvingen voorbeelden gegeven van archeologische sporen en vondsten die kunnen worden aangetroffen, hoe deze kunnen worden herkend, en wat te doen als dergelijke archeologische resten worden aangetroffen tijdens de werkzaamheden.
- In de toelichting bij de uitvoering van archeologische inspecties wordt de werkwijze uiteengezet.

Dit document is bedoeld voor de opdrachtgevers en uitvoerders van de grondroerende werkzaamheden. Indien door een der partijen gewenst vindt voorafgaand aan de werkzaamheden overleg plaats tussen de twee genoemde partijen en de gemeente, met eventueel de adviseur archeologie.

Contact

In het geval er mogelijk archeologische vondsten en/of sporen worden waargenomen, dient direct contact te worden opgenomen met de adviseurs archeologie van de gemeente Stein. Zie de contactgegevens bovenaan deze bladzijde.

1. PROTOCOL ARCHEOLOGISCHE TOEVALSFOUNDSTEN

Bij werkzaamheden in plangebieden waar geen formeel (conform de KNA¹) archeologisch onderzoek is vereist, dienen wel te alle tijden archeologische toevalsvondsten te worden gemeld. Dit geldt voor alle betrokken partijen. Dit protocol voorziet in het herkennen van toevalsvondsten, de uit te voeren handelingen en te benaderen betrokken partijen bij het aantreffen van specifieke vondsten en sporen.

Een toevalsvondst is een archeologische vondst of spoor die niet tijdens een archeologisch onderzoek of opgraving wordt gedaan, bijvoorbeeld in een gebied waar de beleidsmatige ondergrenzen (oppervlakte en diepte) niet overschreden worden, of een gebied dat door de gemeente is vrijgesteld van een archeologische onderzoeksplicht.

Als bij bouw- en graafwerkzaamheden objecten en/of grondsporen worden gevonden, waarvan redelijkerwijs vermoed kan worden dat die van archeologisch belang zijn, dan dienen deze vondsten gemeld te worden bij de gemeente Stein en diens archeologisch adviseurs. De graafwerkzaamheden ter plaatse van de vondst dienen direct na de waarneming te worden stilgelegd, of verplaatst naar een deel waar geen vondsten worden verwacht.

Een oude bakstenen waterput is aangetroffen bij de aanleg van een riool in Utrecht (Bron: Gemeente Utrecht).

¹ <https://www.sikb.nl/archeologie/werkproces-archeologie/kna>

Stappenplan bij aantreffen (vermoedelijke) toevalsvondsten archeologie

- Alle archeologische vondsten moeten volgens de Erfgoedwet (artikel 5.10 lid 1) officieel worden gemeld (Meldingsplicht).
- Meld de vondst bij de gemeente Stein en/of diens adviseur archeologie. Zij sturen een deskundige, eigen archeoloog/adviseur archeologie of een archeologisch onderzoeksbureau (een bedrijf dat is gecertificeerd voor archeologisch onderzoek).
- Maak goede foto's van de vondst en/of het spoor. De archeoloog kan dan sneller beoordelen, of het iets bijzonders is. Indien mogelijk, maak voor de foto's gebruik van een meetlint/maatstok.
- Maak duidelijk waar de vondst is gedaan (locatietekening op een luchtfoto of topografische kaart; bepaal de coördinaten met GPS. Dit kan ook met een smartphone).
- Zodra de archeologische vondst of het spoor is geïnspecteerd, wordt door het bevoegd gezag een besluit genomen over de vervolgstappen. Indien de vondst geen aanleiding geeft tot nader archeologisch onderzoek kan het werk ter plaatse verdergaan.
- De archeologische toevalsvondst niet verder uitgraven, maar in de bodem laten en de werkzaamheden ter plaatse van de vondst direct na de waarneming stilleggen. Maak enkele foto's van de vondstomstandigheden. Is de vondst al uitgegraven, onthoud, noteer en fotografeer dan de locatie en de diepte/grondlaag waar deze uitkomt.
- Niet schoonmaken of leegkloppen, want de inhoud van bijvoorbeeld een aardewerken pot kan ook belangrijk zijn (denk bijvoorbeeld ook aan crematieresten in een urn). Oude metalen objecten en voorwerpen van andere materiaal zijn vaak erg kwetsbaar. Ook al zien veel oude metalen objecten eruit als schroot, toch kunnen ze erg waardevolle wetenschappelijke informatie onthullen.
- Indien een archeoloog niet direct ter plaatse kan zijn en de vondst nog in de bodem zit, bedek deze dan met een dun laagje grond. Voorkom dat de toevalsvondst vrij blijft liggen voor schatgravers. Dit voorkomt ook uitdroging van de vondsten.

Praktijk en besluitvorming

De gemeente is de bevoegde overheid voor de omgang met het archeologisch erfgoed binnen de gemeentegrenzen. Het is aan de gemeente om te bepalen wat er met een toevalsvondsten gedaan wordt en welke vervolgstappen er worden genomen. Het is niet de bedoeling om zelf de archeologische resten verder te gaan onderzoeken. (Artikel 5.1. Opgravingsverbod uit de Erfgoedwet).

Het werk ter plaatse van de vondst wordt stilgelegd als de vondst kwetsbaar is en er aanwijzingen zijn dat er meer resten in de bodem aanwezig zijn of worden verwacht. De archeologisch adviseur bepaalt in overleg met de gemeente zo snel als mogelijk het belang van de vondst en voert een inspectie/onderzoek ter plaatse uit. De archeoloog adviseert vervolgens de uitvoerder en de gemeente of op een andere plaats (voorzichtig) kan worden doorgegraven, of dat de werkzaamheden tijdelijk moeten worden opgeschort ten behoeve van nader onderzoek.

2. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN EN SPOREN

2.1. Wat is een archeologische vondst?

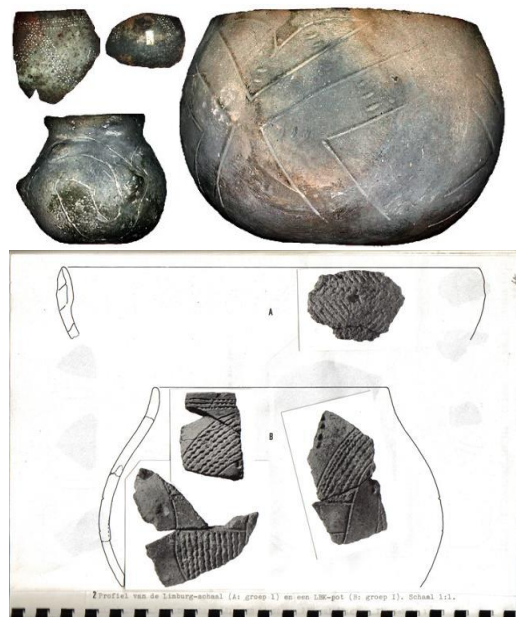
Dit zijn objecten van aardewerk, steen, bot, hout of metaal en andere resten die (al dan niet gefragmenteerd) in de bodem terecht zijn gekomen en waarvan mag worden verondersteld dat ze ouder zijn dan 70 jaar. Hieronder worden een aantal veelvoorkomende vondstcategorieën beschreven.

Aardewerkscherven / oude potten

Aardewerk is een van de belangrijkste en meest voorkomende archeologische vondsten. Het komt voor in allerlei vormen en kleuren. Het is belangrijk dat de inhoud van het voorwerp niet wordt verwijderd. Dit geldt ook voor voorwerpen die al op de stort liggen: Laat alles erin zitten en probeer deze zo nauwkeurig mogelijk op de plek te bewaren waar deze is aangetroffen. Bij het aantreffen van enkele scherven is het voldoende om deze op de putrand te verzamelen.

Scherven uit de prehistorie en Romeinse Tijd (bron: StamGent.be)

Potten en scherven uit de Bandkeramische periode (bron: <https://www.archeologie-posterholt.nl/>)

Vuurstenen werktuigen (artefacten) of werktuigen van andere steensoorten;

Vuursteen werd in de prehistorie gebruikt om gebruiksvoorwerpen van te maken. Dit soort voorwerpen en het productieafval is vaak lastig te herkennen, maar soms ook een indicatie dat er sprake is van een vindplaats zoals een jachtkamp. Bij het aantreffen van vuursteen moet direct overlegd worden met de gemeente en diens archeoloog, en als er meerdere van deze stukjes worden gevonden (>4 stuks per m²), moet er onmiddellijk gestopt worden met graven.

Andere steensoorten, ook bekend als natuursteen, werd gebruikt voor bijlen, kommen/vijzels, maalstenen en nog veel meer. Ook werd het verwerkt in onderdelen van gebouwen (vensterbanken, drempels, versieringen, etc.). Het voordeel is dat natuursteen over het algemeen niet beïnvloed wordt door de bodem.

Verschillende vuurstenen artefacten (bron: stamgent.be)

Verschillende gebruiksvoorwerpen van natuursteen (Bron: Annet Nieuwhof)

Dierlijke- of menselijke botten, zowel onverbrand als verbrand

Deze groep materiaal is sterk gevoelig voor het type bodem: op de zandgronden vergaat bot veel sneller dan in de klei. Dierlijk bot wordt over het algemeen veel gevonden. Menselijk bot beperkt zich over het algemeen tot begraafplaatsen.

Bij het aantreffen van (vermoedelijke) menselijke skeletresten is het zaak zo snel mogelijk de gemeente en diens adviseur archeologie in te schakelen en zeker niet verder te graven. In de tussentijd kan er op de stort worden gekeken of er nog losse botten liggen, die verzameld mogen worden. Dit verzamelen het liefst proberen te koppelen aan bijvoorbeeld een huisnummer of een ander specifiek herkenningspunt. Dan kan door de archeoloog gekeken worden waar een mogelijke begraafplaats begint/eindigt, waardoor het werk sneller hervat kan worden.

Als er intacte dieren worden aangetroffen dienen deze door een archeoloog te worden opgegraven. Naast onbewerkt bot kan bot ook worden aangetroffen in de vorm van voorwerpen, hierbij kan gedacht worden aan naalden, dobbelstenen, kammen en meer. Deze voorwerpen zijn zeer kwetsbaar en moeten door een archeoloog worden opgegraven. Mochten ze op de stort liggen is het zaak deze voorwerpen zo snel mogelijk in een zakje te steken met wat grond.

Menselijke botten (Bron: De Erfgoedstem)

Een hondengraf (bron: kennis.cultureelerfgoed.nl)

Kammen van bot (bron: Marine Teunissen)

Dobbelsteen van bot (Bron: Collectie Huis van Hilde)

Objecten van metaal

Metaal kan, afhankelijk van de bodem, zeer goed bewaard tot sterk verroest/gecorrodeerd zijn. Hoe aantrekkelijk het ook is, maak metalen voorwerpen niet schoon. Bij het aantreffen van metaal is het verstandig dit door een archeoloog te laten verwijderen. Als dit niet kan wordt aangeraden het voorzichtig, samen met een schepje grond, in een ziplock-zakje in de schaduw te bewaren.

Bronzen bijlen van ca. 1500 v. Chr. (Bron: Stichting 't Loons Heem)

Een bakje met verschillende bronzen en koperen munten (Bron: ANP/EPA)

Een gevonden roestklomp: Na het schoonmaken bleek dit een versierde beursbeugel te zijn (Bron: Erfgoed 's-Hertogenbosch)

Hout

Deze categorie vondsten is zeer kwetsbaar en in veel gevallen is het hout al weggerot. In natte omgevingen kunnen deze resten wel worden aangetroffen. Vaak gaat het dan om zaken als palen, ton- en boomstamputen, beschoeiingen, etc. Bij het aantreffen van hout dient de dienstdoende archeoloog direct te worden ingeschakeld.

Losse houten palen in een beschoeiing (Bron: NRC)

Karolingische (8^e-10^e eeuw) boomstamp (Bron: Erfgoed Breda)

Glas

Glas is ook een zeer kwetsbaar materiaal - vooral het oudere glas. Door het indringen van stoffen uit de bodem vergaat glas zeer snel als het aan de droge lucht wordt blootgesteld. Het begint dan af te bladderen. Bij oudere glassoorten is het dan ook zaak om de voorwerpen in een zakje met wat grond te bewaren. Vooral gebrandschilderd glas (met een afbeelding er op) is zeer kwetsbaar. Hier geldt dus ook: niet wrijven over het oppervlak. Glas dat duidelijk van recente oorsprong is, zoals bierflesjes, hoeven niet te worden gemeld.

Verschillende Romeinse scherven (Bron: liemersverleden.nl)

Fragmenten gebrandschilderd vensterglas uit de Late Middeleeuwen (Bron: leidenmedievalistsblog.nl)

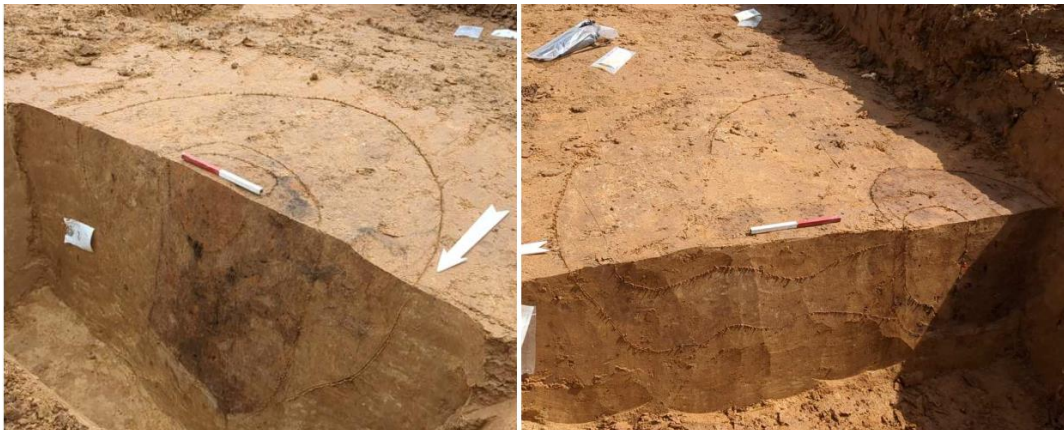
2.2. Wat is een archeologisch spoor?

De meeste sporen worden herkend als de humeuze bovengrond wordt verwijderd. Archeologische sporen worden verwacht in de top van de zgn. briklaag, die wordt verwacht op minder dan 50 cm beneden maaiveld), en/of de gele grond direct hieronder (de C-horizont). Indien aanwezig is de briklaag herkenbaar aan de roodbruine kleur met een blokkige structuur in het vlak. De briklaag is niet altijd aanwezig, deze kan zijn vergraven. In dat geval kunnen dieper ingegraven sporen nog herkenbaar zijn in de gele grond. Archeologische sporen als donkere verkleuring af tegen de lichtere bodem, of juist andersom. Maar ook bakstenen muren en houten beschoeiingen worden verstaan onder archeologische sporen.

De meeste archeologische sporen zijn herkenbaar als verkleuringen (vlekken) in de bodem. Deze zijn ontstaan door bijvoorbeeld het ingraven van een houten paal, of een uitgegraven en weer opgevuld geraakte greppel of waterput. Afhankelijk van de aard van de bodem kunnen dergelijke sporen zich als donkere vulling tegen een lichtere ondergrond aftekenen of juist als lichte vulling tegen een donkere ondergrond.

Lichtgrijs afgetekende greppels (Bron: Historiek.net)

Dwarsdoorsnedes van paalkuilen, de vullingen zijn aangekrast (Bron: Archol)

Ondiepe of kwetsbare kunnen snel verloren gaan door te diep te graven. Het is daarom van belang dat rond de omslag van de zwarte bovengrond naar de gele ondergrond iets rustiger verdiept wordt. Bij sporen die snel verdwenen zijn kan gedacht worden (ondiepere) paalkuiltjes of begravingen.

2.3. Resten uit de Tweede Wereldoorlog

Ook resten (sporen en vondsten) uit de Tweede Wereldoorlog vallen, zolang het niet gaat om (delen van) ongesprongen explosieven (formeel Ontplobbare Oorlogsresten [OO]), onder de Erfgoedwet en moeten worden gemeld.

Explosieven uit de Tweede Wereldoorlog, zoals bommen, (hand)granaten, mijnen, kogels, voor zover deze nog springstof kunnen bevatten, hebben een eigen protocol: Bel de politie via het telefoonnummer 0900-88 44. De politie schat in of de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD) ingeschakeld moet worden. Laat het gevonden object niet achter op straat en neem het niet mee naar huis.

3. ARCHEOLOGISCHE INSPECTIE

Een archeologische inspectie wordt uitgevoerd in het veld, doorgaans tijdens of na uitvoering van graafwerkzaamheden voor bouw, wegaanleg of natuurontwikkeling. Dit kan vanwege een toevalsvondst zijn, maar ook plaatsvinden op plekken waar graafwerkzaamheden zijn toegestaan terwijl er een kleine kans aanwezig is dat er archeologische sporen- en/of vondsten aanwezig zijn.

Een inspectie kan worden uitgevoerd door de beleidsmedewerker erfoegd van een gemeente en/of diens archeologisch adviseur. Ook kan besloten worden om een archeoloog van een opgravingsbureau in te schakelen. Op verzoek van een gemeente kan een inspectie ook worden uitgevoerd door amateurarcheologen van de lokale archeologievereniging/heemkundekring.

Ten behoeve van een archeologische inspectie hoeft niet altijd een gecertificeerd archeologisch bureau te worden ingezet. Doorgaans hoeft ook geen Programma van Eisen (PvE) te worden opgesteld. Dit kan veranderen als na een inspectie de lokale overheid heeft besloten dat nader onderzoek middels een opgraving noodzakelijk is vanwege het belang van aangetroffen vondsten en/of sporen.

Een archeologische inspectie kan worden uitgevoerd om verschillende redenen. Twee bekende scenario's zijn:

- Een inspectie in een gebied dat archeologisch is vrijgegeven. Dit kan zijn omdat de geplande werkzaamheden de oppervlakte- en diepte ondergrenzen voor een archeologische onderzoeksplicht niet overschrijden. Vanwege het vermoeden dat hier toch archeologische sporen en vondsten aanwezig kunnen zijn, kan worden besloten om tijdens de graafwerkzaamheden een archeologische inspectie worden uitgevoerd. Tijdens het veldbezoek wordt de bodem geïnspecteerd op de aanwezigheid van sporen en vondsten.
- Een inspectie naar aanleiding van de melding van een toevalsvondst. De werkzaamheden worden stilgelegd en de vondsten worden ter plaatse geïnspecteerd. Door de (adviseur van) de bevoegde overheid wordt dan besloten of deze vondst(en) behoudenswaardig zijn en/of aanleiding geven voor vervolgstappen zoals een nader archeologisch onderzoek ter plaatse.

Voor vragen en advies kan contact worden opgenomen met Kragten (archeologie@kragten.nl; +31 6 3164 7294 / +31 6 3164 7293).